

"Astronomia języka" i elektryk w elektryku

Wtorek, 11 Sierpnia, 11:00

Kolejny odcinek "Astronomii języka" - audycji o nowych słowach w polszczyźnie.

Helena Gruszevska

Wszyscy znamy setki wyrazów, które brzmią tak samo (i często są tak samo zapisywane), ale znaczą coś zupełnie innego. Już dzieci się głowią, jak to możliwe, że *zamek* w drzwiach i *zamek*, w którym jest uwięziona księżniczka, to zupełnie różne rzeczy, choć nazywają się identycznie. Na jednym *balu* można usiąść, na innym - wytańcować się. *Ranne* pantofle niekoniecznie muszą krwawić, gdy się je rano wkłada. *Noga*, która pozwala iść, *noga* stołu i *noga* jako niezbyt pochlebne określenie człowieka także mają różne odniesienie, choć łączy je nazwa. Jak nazywać takie wyrazy? To homonimy i polisemy.

Zjawisko stare jak świat, a wciąż żywe. Ciągłe pojawiają się nowe przykłady. Na przykład w zdaniu: *elektryk w elektryku pod elektrykiem pali elektryka* tylko jeden *elektryk* nazywa osobę, a trzy pozostałe to określenia: samochodu, szkoły, papierosa. Podobnie: *berlinka* z *berlinką* w *berlince* (mieszkanka Berlina z parówką w staromodnym pojeździe), *marynarka* (kobieta) w *marynarce* (ubraniu) *służąca* w *marynarce* (na statkach), *reżyserka* (kobieta reżyser) *zajmująca się reżyserką* (reżyserowaniem) i *siedząca w reżyserce* (w pomieszczeniu ze specjalistycznym sprzętem). Być może *Anglik* (człowiek) w *angliku* (samochodzie z kierownicą po prawej stronie) wystawia prawy łokieć, by się chłodzić, kto wie... A co robi *botanik* (człowiek) z *botanikiem* (kosmetykiem roślinnym) na twarzy? I co można sądzić o *plastiku* (hmm... nietuzinkowo wyglądającej kobiecie), który z *plastikiem* (kartą płatniczą) z *plastiku* (tworzywa sztucznego) w ręku stoi przy kasie? No i jak rozmawiać, by się zrozumieć?

Czasami pomaga gramatyka (na przykład formy *elektrycy* - *elektryki*, *botanicy* - *botaniki* pozwalają się zorientować, czy chodzi o człowieka, czy o rzecz), ale zwykle decydujący jest kontekst. Choć i on potrafi zawieść...

A audycji można posłuchać tutaj: <https://www.polskieradio.pl/9/8835>

[Agata Hącia](#)

publikacja: 11.08.2020, 11.00, ostatnia aktualizacja: 11.08.2020, 12.39